

Ernst Izrael Bornstein

Dlhá noc

**Skutočný príbeh jedného
z najmladších, ktorý
prežil hrôzy Osvienčimu.**

Ernst Bornstein

Citadella

Ernst Izrael Bornstein

Dlhá noc

**Skutočný príbeh jedného
z najmladších, ktorý
prežil hrôzy Osvienčimu.**

Ernst Izrael Bornstein

Dlhá noc

**Skutočný príbeh jedného
z najmladších, ktorý
prežil hrôzy Osvienčimu.**

Do angličtiny preložili
Noemie Lopianová, rod. Bornsteinová
David Arnold, MBE

Citadella

Ernst Israel Bornstein

Dlhá noc: Skutočný príbeh jedného z najmladších,
ktorý prežil hrôzy Osvienčimu.

© Original German edition © Ernst Israel Bornstein 1967;

renewed © 2016 Estate of Ernst Israel Bornstein

THE LONG NIGHT: A TRUE STORY

All rights reserved

Prvé vydanie

Všetky práva vyhradené na reprodukciu celku alebo časti v akejkoľvek forme.

Slovak edition © Citadella, 2018

Translation © Jaroslava Királyová

Redigovanie a jazyková redakcia: Eva Poláková

Obálka a grafická úprava: Citadella

Vydalo vydavateľstvo Citadella v roku 2018

ISBN 978-80-8182-098-4

Pôvodné venovanie autora:

Venované posvätnej pamiatke môjho otca
Ašera Bornsteina,
ktorý vždy videl v ostatných to najlepšie,

mojej matke
Helle Bornsteinovej

mojej sestre
Noemi Bornsteinovej

a môjmu bratovi
Jehudovi Bornsteinovi,

ktorých v roku 1943
nacistickí barbari
zabili v plynovej komore
v Auschwitzi

Tento revidovaný anglický preklad je
venovaný ich pamiatke
a
pamiatke autora
Dr. Ernsta Izraela Bornsteina
(26. novembra 1922 – 14. augusta 1978).

*Ďakujem Davidovi Arnoldovi MBE,
ktorý mi počas troch rokov nezištne
a veľkoryso pomáhal s prekladom tejto knihy.*

Pocta autorovi od jeho detí:

Otecko,

vždy budeš žiť so mnou: za krátkych 11 rokov, počas ktorých som ťa poznala, si ma svojím príkladom učil milovať a dávať blížnym, veriť v seba a dávať zo seba to najlepšie.

Noemie Heli Lopianová, rodená Bornsteinová

Na pamiatku môjho otca, ktorý ma naučil, čo je podstatou života. Vštepil mi hodnotu života, schopnosť rozlišovať dobro od zla a žiť život naplnený až po okraj láskou, radosťou, svetlom a bez nenávisti. Som mu večnou dlžníčkou a navždy mu budem vďačná.

Muriel Davisová, rodená Bornsteinová

S úžasom a obdivom sa pozerám späť na príliš krátky život môjho otca. Potom, čo prežil trýznivé fyzické i psychické utrpenie a stratil takmer každého, koho miloval, nielenže zmenil svoj život tým, že získal vzdelanie ako zubár a lekár, oženil sa a mal rodinu, ale zostal verný svojim ľudským a náboženským hodnotám. Snažil sa pomôcť každému, kto bol v núdzi, akýmkoľvek možným spôsobom a usiloval sa udržať nažive spomienku na svojich umučených bratov.

Jeho trvalým dedičstvom bolo, že žil svoj život bez trpkosti či nenávisti a vďaka svojmu príkladu (rovnako ako aj príkladu našej matky) sa postaral o to, že aj my žijeme svoj život rovnakým spôsobom. S láskou spomíname na jeho otcovskú lásku a vrúcnosť. Veľmi nám chýba. Nech je požehnaná jeho pamiatka.

Ašer Alain Bornstein

10 DOWNING STREET
LONDON SW1A 2AA

Predseda vlády

5. novembra 2015

Vážená Noemie,

Ďakujem za Váš email z 23.októbra a priložený preklad knihy Vášho otca *Dlhá noc*.

Bol som dojatý príbehom Vašej rodiny. Je naozaj obdivuhodné, že Váš otec napísal knihu, ktorá dokumentuje jeho skúsenosti, napriek tomu, aké otrasné museli byť.

Úplne súhlasím s tým, že vzdelanie má v dnešnej Británii hlavnú úlohu. Vytvoril som Komisiu pre holokaust, aby bolo zabezpečené, že deti sa aj v budúcnosti poučia zo strašných udalostí toho obdobia a že skúsenosti tých odvážnych jednotlivcov, ktorí ho zažili na vlastnej koži, sú životne dôležité. Vďaka práci Nadácie Veľkej Británie na pamiatku holokaustu, ktorá bola založená, aby ďalej rozvíjala odporúčania Komisie, bude mať Británia nový národný pamätník a vzdelávacie centrum svetovej úrovne na uctenie si pamiatky obetí holokaustu. To umožní budúcim generáciám učiť sa z takých dobre zachovaných spomienok, ako sú spomienky Vášho otca.

Dovoľte prosím, aby som knihe *Dlhá noc* poprial veľa úspechov. Ešte raz ďakujem, že ste venovali čas tomu, aby ste mi napísali.

Tom.
David

Obsah

<i>Predslov</i>	11
<i>Pôvodný predhovor k Dlhej noci</i>	17
<i>Úvod</i>	23
<i>Život v gete</i>	33
<i>Grünheide</i>	47
<i>Markstadt</i>	83
<i>Fünfteichen</i>	133
<i>Grossrosen</i>	193
<i>Flossenbürg</i>	209
<i>Leonberg</i>	241
<i>Mühlendorf</i>	251
<i>fotografie</i>	273
<i>Prílohy</i>	
<i>Dodatky</i>	283
<i>Recenzie pôvodného vydania knihy</i>	311
<i>Cesta neľudskosti</i>	321
<i>Prejav autora</i>	326
<i>Nekrológ autora</i>	331
<i>O autorovi</i>	334

Predslov

Vždy som si lámal hlavu nad príbehom, ktorý mi povedali o mojom starom otcovi, keď som bol malý. Bol o jeho medailách z prvej svetovej vojny.

Keď moju starú mamu a jej tri malé dcéry zatkli v Amsterdame – uväznili ich najskôr vo Westerborku a potom v Belsene – vzali so sebou vojnové medaily Alfreda Wienera.

Môj starý otec bol v tej chvíli v Londýne, kde zriaďoval svoj slávny archív holokaustu a prispieval k vojnovému úsiliu, ale nemohol pomôcť svojej rodine. Jeho manželka si myslela, že tie medaily by im možno mohli nejakým spôsobom pomôcť. Boli dôkazom – aspoň mali byť – že sú lojálni Nemci. Možno by sa im zišli.

Smutné je, že, samozrejme, boli úplne nanič. Moja stará mama zomrela od hladu. Zomrela krátko po príchode do Švajčiarska, kam sa dostala vďaka vzácnnej výmene väzňov. Zane-

chala svoje tri dcéry, aby sa o seba postarali vo vojnu rozdromenej Európe.

Dievčatám sa podarilo nadviazať kontakt s mojím starým otcom, ktorý bol v New Yorku, kde zhromažďoval materiál, a loďou Červeného kríža sa vydali na cestu, aby sa s ním stretli. Na ceste diskutovali o jednom probléme. Čo urobia s medailami? Možno, že keď dorazia na Ellis Island a budú ich kontrolovať, mohli by kvôli tým medailám vyzeráť ako vyzvedači. Zabalili medaily do vreckovky a vyhodili ich von z lodného okienka.

A tam ležia, vo vodách pri Soche slobody.

A tu je to, čo ma miatlo ako dieťa. Môj starý otec bol kvôli svojim medailám veľmi nahnevaný. Nemohol som to pochopiť. Prečo ich chcel? Ako to, že okamžite nevidel, že ich likvidácia bola správna vec?

Ako dospelý si ale myslím, že to chápem, alebo aspoň že to chápem lepšie.

Existovali dve veci, ktoré boli môjmu starému otcovi v jeho verejnom živote drahé nad všetky ostatné hodnoty. Prvou z nich bolo jeho presvedčenie, že je Nemec – pravý a lojálny občan veľkej krajiny. Tou druhou bola jeho viera v silu pravdy. To bolo nakoniec jeho životným dielom. Dokumentoval pravdu tak, aby mohla byť použitá ako zbraň v boji za slobodu.

A to, čo sa stalo s medailami, bolo prehreškom voči obom týmto veciam.

Ja tiež uznávam tieto hodnoty. Aj ja verím, že Židia musia byť verní a lojálni občania svojej domovskej krajiny a musia byť ako takí uznávaní. A ešte silnejšie verím v silu pravdy. Domnievam sa, že ak sa pravda dôkladne, nemilosrdne, bez predpojatosti, bez príkras osvetlí, má zvláštnu silu pri spore a pri udržiavaní spoločenských vzťahov.

To je dôvod, prečo som taký vďačný, taký dojatý, taký uchvátený touto mimoriadnou knihou. Pretože je to viac než

kniha. Je to výzbroj. Je to vyhlásenie o úmysle. Je to volanie po slobode a spravodlivosti. Je to skala, v ktorej môže človek nájsť oporu. Je to barikáda, ktorú môžeme obsadiť. Je to pravda.

To, že nám rodina Bornsteinovcov prináša túto pravdu, je formou hrdinstva. Nie je to hrdinstvo bojovníkov, horolezcov či trúfalých kaskadérov. Je to hrdinstvo ľudí pripravených konfrontovať svoje emócie a odhaliť seba a svoje vnútorné tajomstvá, tajomstvá ich drahého Ernsta, aby ostatní mohli žiť a učiť sa.

Toto silné svedectvo rozpráva príbehy tých, ktorí sa nezlomili pod hrozným tlakom, a tých, ktorí sa zosypali. To potvrdzuje ľudskosť všetkých, ktorí trpeli, bez ohľadu na ich reakciu. Je dokonca natoľko odvážne, že sa zaoberá aj tým, ako tí, ktorí trpeli, niekedy spôsobovali utrpenie druhým, napríklad tak, že bili ostatných.

Autor sa vyrovnáva s touto hrôzou tým, že len pokojne, jasne, s otvorenými očami rozpráva o veciach tak, ako sa stali a necháva moc pravdy robiť svoju prácu. Vďaka jednoduchosti rozprávania je príbeh zrozumiteľný; to, že nie je detailne rozpracovaný ho robí zložitým a jeho veľmi jednoduchý rozprávačský štýl ho robí závažným.

S každým príbehom o holokauste sa človek dozvie niečo nové. Nikdy nemám pocit, že som to už čítal predtým, alebo že to už viem. V každom z nich je obsiahnutý otras z nového odhalenia, každý z nich prináša nové otázky. To znamená, že ak ste nečítali *Dlhú noc*, nečítali ste o holokauste.

Na oslave mojich päťdesiatych narodenín som sa pred mojimi priateľmi vyjadril, aký som šťastný, že som dosiahol tento vek na predmestí krajiny, v ktorej je mier, v krajine, ktorá rešpektuje právny štát.

V čase, keď moji starí rodičia mali päťdesiat rokov, vyhnali ich s rodinami z domova, obrali o majetok, hladovali a niekto-

rých zavraždili. Zvyšní odišli, aby začali znovu v cudzej krajine, rozprávali novým jazykom, snažili sa nájsť zdroj obživy a aby v strednom veku opäť začínali od začiatku.

Je toho veľa, čo je na *Dlhej noci* zvláštne, ale predovšetkým si myslím, že Ernst Bornstein vám umožní pocítiť ten pocit vykoľajenia z rovnováhy a zmätok, keď obyčajnú rodinu vytrhnú z koreňov a je vystavená hrôzám táborov.

Na túto publikáciu by sa malo nazeráť ako na dôležitý okamih v literatúre o holokauste. Širokému publiku sprostredkúva obzvlášť precízny, mimoriadne jasne zobrazený popis udalostí. Je nemožné prečítať túto knihu a nezačať sa pozeráť na svet trochu inak.

Určitým spôsobom sa po prečítaní *Dlhej noci* budete cítiť menej bezpečne, pretože si uvedomíte, že sloboda, mier a dokonca prežitie sú neisté, že môžu byť prchavé, že môžu prísť katastrofy a budete proti nim bezmocní.

Napriek tomu som radšej uprednostnil možnosť dočítať *Dlhú noc* s povznášajúcim pocitom, že sú v živote ľudia ako Ernst Bornstein a jeho rodina, ktorá sa oňho s nami podelí. Že niekto si aj na dne dokáže udržať zdravý rozum, nikdy nestratí svoju ľudskosť, nepremárni ani sekundu života a nenechá nič dôležité bez povšimnutia.

Na konci *Dlhej noci* bdieme, žijeme a sme slobodní.

Daniel Finkelstein
Snemovňa lordov, 12.6.2015

Pôvodný predhovor k Dlhej noci

Prof. Dr. Max Mikorey

S veľkým potešením som splnil žiadosť Dr. Bornsteina, aby som napísal krátky úvod k jeho osobnej výpovedi o svojich skúsenostiach, ktoré získal v období národno-socialistického prenasledovania. Je pravda, že touto témou sa už zaoberal celý rad vynikajúcich publikácií v rôznych jazykoch, z ktorých si zaslúži osobitnú zmienku kniha *Psychológ, ktorý prežil koncentračný tábor* viedenského psychiatra Viktora E. Frankla. Avšak kniha Dr. Bornsteina zaplňuje istú medzeru, keďže nemecká invázia do Poľska spôsobila, že jeho, maturanta, vytrhli z bezpečia patriarchálneho rodinného života, donútili ho, aby krok za krokom prežil každú jednotlivú fázu národno-socialistickej perzekúcie, ktorá vyvrcholila strašnými pochodmi smrti do Tirolska, kde na Himmlerov rozkaz mali väzňov zlikvidovať v alpských roklinách. Kronika Dr. Bornsteina je založená na jeho prekvapivo nestrannom pozorovaní seba samého, svojich spolutrpiteľov, ale aj svojich prenasledovateľov na tejto ceste, poskytuje základ pre sociológiu katastrofickej sym-

biózy medzi prenasledovateľmi a ich obeťami v prostredí koncentračného tábora. Správa Dr. Bornsteina je obzvlášť otrasná hlavne z toho dôvodu, že peklo existencie v koncentračnom tábore podáva úplne bez obviňujúceho pátosu a fakty môžu hovoriť samé za seba. Je to pozostatok zo *Zápisok z mŕtveho domu*, ktoré vydal Dostojevský desať rokov po svojom návrate z vyhnanstva, kde vykresľuje „svet nikdy predtým nepopísaný a pre nás úplne nový ... a národ, ktorý v ňom väznia a ktorý v ňom zomiera“. Dúfam, že kniha Dr. Bornsteina bude rovnako úspešná ako Dostojevského oslavované *Zápisok z mŕtveho domu* vzhľadom k tomu, že ide o významný príspevok k úsiliu, ako vnútorne prekonať spáchané krivdy a poskytnúť najspravodlivejšie zadostučinenie, ako je to len v ľudských silách možné... a aby sa navždy zabránilo zopakovaniu podobnej nespravodlivosti.

Pred viac ako sto rokmi veľký rakúsky básnik Franz Grillparzer zvestoval tendenciu k barbarskej brutalite v tých davoch dvadsiateho storočia, ktoré podľahli čisto biologickým pohnútkam a zachvátilo ich horúčkovité šialenstvo nacionalizmu. V marci 1849 napísal prorocký epigram: „Cesta dnešného učenia vedie od ľudskosti cez nacionalizmus k zverskosti.“

Niet pochybností, a to aj po odstránení národno-socialistického režimu, že stále čelíme riziku vzniku morálnej doby ľadovej, ktorá už na pozadí mimoriadne zvýšenej životnej úrovne prostredníctvom technického pokroku umožnila vznik frázy „megadeath“ (hromadná smrť) za účelom pohodlného informovania o životoch stratených v budúcich vojnách. Nedokážem si predstaviť vhodnejší materiál na čítanie, ktorý neprekonal nič od čias osvietenstva.

Avšak kategórie, ktoré sa teraz používajú v medicínskom hodnotení škôd utrpených v koncentračných táboroch, načrtoval pred viac ako sto rokmi Anselmo von Feuerbach, jeden z najvýznamnejších právnikov Nemecka. Vo svojej knihe *Kaspar Hauser – Zlo-*

čin proti duchovnému životu ľudskej bytosti, ktorá bola uverejnená v roku 1832, Feuerbach rozprával o mimoriadne pochybnom a problematickom jednotlivom prípade a rozvíjal svoje teórie. Feuerbach sa s veľkou empatiou vžil do situácie svojho chránenca, ktorá sa v tom čase javila ako senzačná novinka, ale ukázalo sa, že v našej dobe je to masový jav. Dokonca už vtedy Feuerbach tvrdil, že medzera v živote Kaspara Hausera, ktorá vznikla v dôsledku ublíženia, ktoré utrpel, bola nenapraviteľná; život, ktorý nemohol prežiť, lebo ho okradli o mladosť, keď jeho vedomá psychika nebola ešte plne rozvinutá, nebolo možné nahradiť. Navždy zostal človekom bez detstva a mladosti, monštruóznym tvorom, ktorý proti všetkým prírodným zákonom začal žiť až v polovici svojho života. Tak Feuerbach zistil, že mladí ľudia majú kvôli takémuto väzeniu narušený vývoj.

Tí, ktorí budú čítať knihu Dr. Bornsteina pozorne, pochopia, že dnes existuje celá generácia Kasparov Hauserov, pričom každý z nich bol zbavený inej časti svojho života počas rokov zadržovania v koncentračnom tábore. Feuerbachove závery platia pre všetky nešťastné obeť národno-socialistického prenasledovania. Pre týchto ľudí tiež platí, že „už teraz majú aj budú mať všetky štádiá životného cyklu posunuté, oddelené a pomiešané“, doba prenasledovania ich bude „strašiť ako strašný duch až do staroby“.

Feuerbachove slová, ktoré vyriekol na posúdenie jedného individuálneho javu, platia bezpochyby aj pre masový jav prenasledovania Židov a jeho obeť.

V skutočnosti pred viac ako sto rokmi Feuerbachova kniha *Kaspar Hauser* položila teoretické základy pre vysvetlenie psychických následkov takých masových zločinov, ktoré sa stali smutnou realitou našej doby.

Myslím, že musíme byť vďační Dr. Bornsteinovi za jeho knihu, ktorú písal s mnohými bolestnými spomienkami, knihu,

ktorá sa tak jasne usiluje o pravdu a umožňuje oživiť tú obrovskú ľudskú katastrofu pre nezasvätených ľudí.

Prof. Dr. Max Mikorey bol Bornsteinovým profesorom psychiatrie a neurológie na univerzite v Mníchove. Dr. Bornstein a Prof. Mikorey zostali celoživotnými priateľmi a stretávali sa aspoň raz ročne spolu so svojimi manželkami. Prof. Mikorey zomrel v novembri 1977 vo veku 78 rokov. Medzi osobnými dokladmi Dr. Bornsteina sme našli kópiu nekrológu Prof. Dr. Mikoreya.